

[عکس: جوان‌رسانی]

گزارش

R E P O R T

بهبود شاخص ملی کسب و کار در بهار ۹۸

مرکز آمار و اطلاعات اقتصادی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در تازه‌ترین ارزیابی خود از فضای کسب و کار در بهار امسال، گزارش کرده مجموع شاخص هانسیب‌به‌مستان ۹۷، بهبود یافته، اما کماکان شرایط در مقایسه با بهار سال ۹۷، مساعد است. گزارش‌های پایش ملی کسب و کار در اجرای ماده «۴» قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار و براساس نظرسنجی از فعالان اقتصادی، تهیه می‌شود، عملکرد دستگاه‌های استانی و ملی در ارتباط با بهبود فضای کسب و کار، تسهیل در فرایندهای اداری و صدور مجوزها، رسیدگی به‌موقع و عادلانه به شکایات، همچنین نحوه رفتار کارکنان سازمان‌های مزبور با فعالان اقتصادی سنجیده می‌شود و به هر یک از دستگاه‌ها در مقیاس یک تا ده نمره می‌دهد که نمره یک به معنی رضایت کامل و نمره ده نارضایتی عملکردی را معنا می‌دهد. نتایج این ارزیابی نشان می‌دهد، در بهار ۱۳۹۸، فعالان اقتصادی سه‌مولفه «غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات»، «بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب و کار» و «دشواری تأمین مالی از بانک‌ها» را نامساعدترین مولفه کسب و کار ارزیابی کرده‌اند. در چهار دوره نخست اجرای این طرح، فعالان اقتصادی گفته بودند، «دشواری تأمین مالی از بانک‌ها» نامساعدترین مولفه کسب و کار است، اما در دو سال اخیر، در هفت دوره متتبی به بهار ۱۳۹۸ «غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات» به عنوان بدترین مولفه ارزیابی شده بود.

بدترین و بهترین استان‌ها در شاخص کسب و کار نیز بدین قرار است. فعالان اقتصادی وضع استان‌های کردستان، چهارمحال و بختیاری و سیستان و بلوچستان را بدترین در شاخص‌های کسب و کار دانسته‌اند و در مقابل استان‌های آذربایجان غربی، مازندران و گیلان دارای بهترین وضع محیط کسب و کار ارزیابی شده‌اند. در گزارش اتاق ایران به محیط کسب و کار بخش‌های مختلف اقتصادی اشاره شده که گویا بخش کشاورزی با میانگین ۶/۰۵، مساعدترین و بخش صنعت با میانگین نمره ۶/۱۴ نامساعدترین محیط کسب و کار را داشته‌اند. ارزیابی اتاق ایران از شاخص کسب و کار بنگاه‌های اقتصادی نیز به این صورت بوده که بنگاه‌های با ۱۰ تا ۲۰ نفر کارکن با میانگین نمره ۵/۶۸، دارای بهترین محیط و بنگاه‌های دارای ۶ تا ۱۰ کارکن با ۶/۲۱ بدترین وضع کسب و کار را در مقایسه با دیگر بنگاه‌ها داشته‌اند. در گزارش اتاق ایران، محیط نهادی نمره ۶/۱۸، محیط اقتصادی نمره ۶/۴۴، محیط جغرافیایی نمره ۵/۳۱ و محیط مالی نمره ۸/۷۳ را در ارزیابی‌ها کسب کرده‌اند.

مرکز آمار اتاق ایران در ارزیابی نهایی خود، رقم شاخص ملی کسب و کار را ۶/۱۷ محاسبه کرده که این عدد نسبت به ارزیابی زمستان سال ۹۷ با میانگین نمره ۶/۲۷ بهبود یافته است.

اصلاح رفاهی یارانه‌ها

با تصویب آیین‌نامه‌ای در هیئت دولت و تشکیل کارگروهی در وزارت رفاه، حذف سه دهک پُر درآمد از فهرست پرداخت ماهانه یارانه‌ها به زودی از سر گرفته خواهد شد

گزارش

مسعود شاه‌حسینی

روزنامه‌نگار

سرنخ همه چیز به یارانه برمی‌گردد. از روزی که دولت گزارشی درباره یارانه‌های پنهان انرژی منتشر کرد و طبق حساب و کتاب خودش اعلام کرد که سالانه حدود ۹۰۰ هزار میلیارد تومان سوبسید میان بخش‌های مختلف توزیع می‌کند، دوباره توجه‌ها به سمت ۴۵ هزار تومان یارانه نقدی رفته که ۸۰ میلیون ایرانی سر سر ماه دریافت می‌کنند. در فضای رسمی سیاست‌گذاری کشور بحث‌ها دوباره حول این محور می‌چرخد که دست‌کم سه دهک از لیست یارانه‌گیران خط بخورند تا بخشی از منابع آزاد و در حوزه‌های دیگر هزینه شود. طرحی که در چهار سال گذشته بارها در قالب قوانین بودجه‌ای هدف‌گذاری شد، اما هر بار دولت با دلایل و توجیهی، زیر بار اجرای آن نرفت. حالا اما دولت و مجلس به یک برداشت واحد برای حذف رسیده‌اند. حال سوال این است که دولت به اعتبار کدام پشتوانه قانونی و با چه ابزار و روش‌هایی اصلاح پرداخت‌ها را انجام می‌دهد؟ اصلاح کدام ابتکار عمل و با چه سازوکاری پی گرفته می‌شود؟ یا حداقل گروه‌ها به‌منزله رفاه بیشتر گروه‌های کم‌درآمد خواهد بود؟

آزادسازی ۱۰ هزار میلیارد تومان منابع

دولت که در چند سال گذشته کوشش‌های زیادی برای شناسایی و به‌روزرسانی اطلاعات هویتی و درآمدی دهک‌های درآمدی انجام داده، حالا می‌گوید زمان آن رسیده که پروسه حذف را از سر بگیرد. در این میان شواهدی چند هم وجود دارد که نشان می‌دهد اراده لازم برای این کار در دولت شکل گرفته است: یکی طرح دولت برای اصلاح ساختار

بودجه کشور است که کلیات طرح اولیه آن را سران قوا تصویب کرده‌اند و دیگری تصویب آیین‌نامه اجرایی تبصره «۱۴» قانون بودجه. در کلیات طرح اصلاح ساختار بودجه که ضد تحریمی و حیاتی برای اقتصاد کشور خوانده شده، دولت موظف شده با تکمیل بانک‌های اطلاعاتی، نسبت به شناسایی و حذف سه دهک درآمدی از فهرست یارانه‌گیران اقدام کند تا از این طریق نظام یارانه‌ای کشور سامان یابد و اثرات رفاهی آن بر جامعه هویدا شود. براساس گزارشی که چندی پیش سازمان برنامه و بودجه منتشر کرد، در ۱۰ سال گذشته دولت به نام یارانه‌های نقدی حدود ۶۰۰ هزار میلیارد تومان (به قیمت جاری) میان مردم توزیع کرده که حدود ۲۰۰ هزار میلیارد تومان از اعتبار بودجه عمرانی امسال بیشتر است. طبق تحلیل نهاد برنامه‌ریز کشور، اگر تنها ۱۰ درصد از این مبلغ پرداخت نمی‌شد، معادل کل بودجه عمرانی سال ۹۸ کشور صرفه‌جویی صورت می‌گرفت که می‌شد با آن حدود ۵۰۰ هزار شغل ایجاد کرد. این سازمان در ارزیابی نهایی خود کارایی شیوه کنونی توزیع یارانه‌های نقدی را محل تردید دانسته و تأکید کرده، از سرگیری حذف یارانه دهک‌های بالا را باید به فال نیک گرفت. براساس آخرین اطلاعات دهک‌بندی مرکز آمار کشور، حدود ۱۹ میلیون نفر در سه دهک بالای درآمدی قرار دارند که طبق برآوردهای سازمان برنامه و بودجه، در صورتی که یارانه آن‌ها حذف شود، احتمال دارد بین شش هزار و ۲۰۰ میلیارد تومان تاده‌ها را و ۴۰۰ میلیارد تومان منابع آزاد شود. درباره حجم اعتباراتی که با اصلاح نظام پرداخت یارانه‌های نقدی آزاد می‌شود، محاسبات مرکز پژوهش‌های

مجلس نیز حکایت از آن دارد که با حذف سه دهک غنی جامعه از فهرست یارانه‌گیران، ماهانه ۱۲ هزار میلیارد تومان (به قیمت سال ۹۷) و سالانه ۱۲ هزار میلیارد تومان به درآمدهای دولت می‌افزاید که می‌توان از آن برای افزایش سهم تولید، بهداشت و درمان از سوبسیدها بهبود معیشت و رفاه افراد حاضر در دیگر دهک‌ها استفاده کرد.

توزیع یارانه نقدی، رفاهی یا تورم‌زا؟

استدلال دولت در این زمینه با نظر بسیاری از اقتصاددانان و کارشناسان رفاهی قرابت دارد. گفته می‌شود، یارانه اندک ۴۵ هزار تومان که ارزش امروز آن به حدود هشت هزار تومان رسیده، سهم چندانی در رفاه خانوارهای ثروتمند ندارد و اگر حذف شود و منابع آن در مجاری موثرتر به‌صورت هدفمند تزیق شود، رفاه اجتماعی عمومی بالاتر می‌رود. مسئله توزیع یکسان یارانه‌ها میان تمام افراد ایرانی از همان ابتدای اجرای طرح هدفمندسازی، محل پرسش بوده و مصداق توزیع غیرهدفمند دانسته می‌شد. درباره مفیدبودن سیاست توزیع نقدی منابع، اشتراک نظر چندانی میان کارشناسان و سیاست‌گذاران وجود ندارد. در کشور ما نیز با آنکه بر توزیع نقدی یارانه‌ها بر چسب رفاهی خورده و حتی در برخی دیدگاه‌های رادیکال‌تر شایه درآمذزایی از محل توزیع یارانه‌ها مطرح است، کارشناسان از همان ابتدا روی خوشی به این حربه‌ها نشان ندادند. در ابتدا عده زیادی از اقتصاددانان درباره اثرات تورمی یا ضد اشتغال آن بر اقتصاد هشدار دادند، بعد از چندی مشخص شد که تأمین منابع آن، باری بر دوش دولت است و امروز هم کمترین تردیدی نیست که بازتوزیع عملاً کفایت و تأثیرگذاری خود در سبد هزینه‌های خانوار را از دست داده است.

نظر وزارت رفاه است

فارغ از اینکه پیگیری و اجرای سیاست افزایش قیمت حامل‌های انرژی به‌خصوص بنزین، گمان را بر این می‌برد که از این محل منابع بیشتری نصیب دولت در شرایط تحریمی خواهد کرد، شاهد دومی که نشان می‌دهد دولت به‌جد در پی اعمال اصلاحات در اجرای قانون هدفمندی و ارتقای وضع رفاهی بخشی از جامعه است، تصویب آیین‌نامه تبصره «۱۴» قانون بودجه با موضوع یارانه‌های نقدی است. پس از هشت سال استفاده از مدل پرنقص پرداخت یارانه به آحاد جامعه،

دولت می‌خواهد منابع را به‌صورت بهینه‌تر و هدفمندتر به‌دست جامعه هدف برساند. هیئت دولت در جلسه ۱۶ تیر امسال خود، آیین‌نامه اجرایی ۷ ماده‌ای را با هدف تعیین منابع و مصارف یارانه‌ها تصویب کرد و این طور که پیداست گروه‌های پُر درآمد از شمار ۷۶ میلیون نفر یارانه‌گیر حذف می‌شوند و ۴۱ هزار میلیارد تومان اعتبارات یارانه‌ای هدفمندتر توزیع خواهد شد. در ماده «ششم» این آیین‌نامه به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی تکلیف شده با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها و وزارت کشور نسبت به شناسایی و حذف یارانه نقدی سه دهک بالای درآمدی اقدام کند. گروه‌هایی که طبق برآوردها ۷/۵ برابر کمتر درآمدها از منابع یارانه‌ای بهره می‌برند. براین اساس، سازمان هدفمندسازی موظف است، پس از اعلام وزارت رفاه نسبت به حذف یارانه خانوارهای اعلامی (در اولین نوبت) اقدام کند. در تبصره دوم این ماده نیز خاطر نشان شده که وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان هدفمندسازی یارانه‌ها موظف به تبادل اطلاعات موضوع این ماده با یکدیگر هستند. همچنین در ماده «۷» این آیین‌نامه آمده است که موالید جدید صرفاً با تأیید این وزارتخانه و در صورت وجود منابع با رعایت قوانین مربوط، مشمول دریافت یارانه خواهند بود.

اطلاعات رفاهی، مبنای حذف یارانه‌ها

در تحلیل و موشکافی دلایل دولت برای اصلاح نظام پرداخت یارانه‌ها، اگر تنگنای مالی را دخیل بدانیم، با ضرورت‌های اجتناب‌ناپذیر اصلاحات در ساختار بودجه با درس گرفتن از تجربه بی‌نتیجه پرداخت‌ها، از نظر دولت تنها راه‌گذار از ناکارآمدی‌های سیاست‌های توزیع یارانه‌ها، دگرگونی در شیوه‌های توزیع است. تصمیم به حذف دهک‌های پر درآمد اقدامی است که از هر دو وجه اقتصادی و رفاهی اثراتی بر جامعه هدف خواهد گذاشت. اگر از ریسک‌های اجتماعی و روانی محروم کردن قریب به ۲۰ میلیون نفر از ماهانه ۴۵ هزار تومان بگذریم، باید قبول کرد اقتصاد ایران حالا با تغییر جهت تخصیص منابع یارانه، در نقطه اصلاح قرار گرفته است. اصلاحاتی که معنای آن، افزایش قیمت حامل‌های انرژی برای شرکت پتروشیمی و نیروگاه‌ها، همچنین حذف سه دهک درآمدی بالا از فهرست گیرندگان و در نهایت سرمایه‌گذاری منابع آزاد شده بر کاهش فقر

مطلق و توسعه بهداشت و سلامت مردم و پرداخت به خانوارهای نیازمند، است. از این زاویه به پرسش اساسی دیگری می‌رسیم: دولت ابزارهایی برای سوق دادن پرداخت یارانه نقدی به گروه‌های کم‌درآمد و حذف پر درآمد‌ها دارد؟ پاسخ به این سوال شاید ششاه کلید حل چالش توزیع غیرهدفمند یارانه‌ها باشد؛ چالشی که از نبود سازوکار نظارتی و اجرایی مشخص و بانک‌داده‌های سراسری نشئت گرفته و نه تنها منجر به اصابت یارانه به گروه‌های هدف (کم‌درآمدها) نشد، بلکه پروژه حذف پر درآمد‌ها را هم به تأخیر انداخت. وزارت رفاه می‌گوید، پایگاه اطلاعات رفاهی ایرانیان که از سال ۹۳، مشغول طراحی و تکمیل آن بوده، از پس این مهم برمی‌آید و دولت می‌تواند از آن برای تقویت بنیه اقشار کم‌درآمد و بازنگری در شمار گروه‌های هدف هدفمندی یارانه‌ها به‌مثابه راهبردی اساسی در توزیع منصفانه و عادلانه منابع استفاده کند. پایگاهی که گفته می‌شود داده‌های درآمدی و هویتی افراد را از ۴۰ سامانه دیگر دریافت، تحلیل و پایش می‌کند، اما خود با معضل ثانویه‌ای هم روبه‌روست؛ اطلاعات به‌طور کامل در اختیار وزارت رفاه قرار نمی‌گیرد.

تشکیل کارگروه حذف یارانه‌ها

آن‌گونه که فریدالدین موسوی، نماینده مردم تهران، در مجلس گفته، دست‌کم ۱۰ میلیون نفر در کشور هیچ اطلاعات ثبت‌شده‌ای ندارند. با همین توجیه بود که در جزء «یک» بند «الف» تبصره «۱۴» قانون بودجه، استانداران به همکاری فراخوانده شدند و از آن‌ها خواسته شد در شناسایی و حذف یارانه غیرنیازمندان به وزارت رفاه کمک کنند. در آخرین تحول، وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی از تشکیل کارگروه حذف یارانه دهک‌های بالای درآمدی در این وزارتخانه خبر داده است. محمد شریعتمداری گفته، این کارگروه که با مشارکت وزارت کار، سازمان برنامه و بودجه، وزارت ارتباطات و وزارت کشور با محوریت استانداران و فرمانداران تشکیل شده موظف است، دهک‌های بالای درآمدی که نیازی به یارانه ندارند و یارانه آن‌ها با محوریت استانداران حذف شده را شناسایی کند و وجوه و منابعی که از این طریق حاصل می‌شود را پس‌انداز و در جهت محرومیت‌زدایی و اشتغال‌زایی در استان مربوطه هزینه کند. در همین حال، احمد میدری، معاون رفاه اجتماعی وزارت رفاه هم اعلام کرده، پیش‌نویس دستورالعملی برای حذف یارانه افراد پر درآمد نوشته شده و تا یک ماه آینده به نتیجه می‌رسد.